

Експедиція «Історико-краєзнавча спадщина Фастівщини»

29 квітня 2015 року Національна спілка краєзнавців України провела експедицію «Історико-краєзнавча спадщина Фастівщини». Участь у ній взяли: О.П. Реєнт – голова НСКУ, заступник директора Інституту історії НАН України, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук; Р.В. Маньковська – заступник голови, член Президії правління НСКУ, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук, доцент; Г.П. Савченко – голова Київської обласної організації, член президії правління НСКУ, професор Київського Національного університету імені Тараса Шевченка; О.В. Вербовий – заступник голови Київської обласної організації, член правління НСКУ, кандидат історичних наук, доцент Київського Національного університету імені Тараса Шевченка; старші наукові співробітники Інституту історії НАН України, кандидати історичних наук Г.Г. Денисенко та Т.І. Катаргіна, тележурналіст Юрій Багрянцев, а також краєзнавці – члени Київської обласної та Київської міської організацій, Фастівського міського районного осередку НСКУ.

Експедиція проводилася на базі Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України і приурочувалася до століття від дня народження Героя України, академіка, голови Національної спілки краєзнавців України Петра Тимофійовича Тронька. Відповідно, одним із завдань експедиції було ознайомлення з місцями перебування П.Т. Тронька на Фастівщині та його внеском в культурний та духовний розвиток краю.

Роботу, на заздалегідь визначеному маршруті, експедиція розпочала з відвідин Меморіального музею-садиби співака І.С. Козловського у с. Мар'янівка, який очолює Олександра Петрівна Сомова. Музей-садиба видатного співака, великого тенора ХХ ст. межує з лугом, що манить свіжою зеленою травою, поряд розкинувся парк з перехрестям алей, спланований Іваном Семеновичем. Учасники експедиції були зачаровані глибокою, душевною, ліричною розповіддю О.П. Сомової про І.С.Козловського, Мар'янівку. «Моя душа – в Україні, в селі Мар'янівка», – саме ці слова співака були лейтмотивом усієї розмови у його мар'янівській хаті. Учасники згадували розповіді академіка П.Т. Тронька про зустрічі з І.С. Козловським, їх відвідини разом Мар'янівки, участь Петра Тимофійовича у створенні Меморіального музею-садиби співака.

Впродовж руху дорогами Фастівщини, огляду її пам'яток учасники заходу одержували масиви краєзнавчої інформації, що лилася з вуст знаного краєзнавця Володимира Івановича Дросенка.

Краєзнавці оглянули заповідні території «Переп'ятове поле» – кургани «Переп'ятиха» та «Переп'ят», почули краєзнавчі розвідки про перебування Т. Г. Шевченка на Фастівщині.

Стародавні кургани між селами Фастівцем та Мар'янівкою унаочнюють легенду про загибель київського князя Переп'ята та його дружини Переп'ятихи, які під час загрози Києву в нічній битві не розпізнали один одного, прийнявши військо за ворогів.

Під час розкопок кургану «Переп'ят» 1846 року до складу археологічної комісії був зарахований членом-співробітником з художніх і мalarських справ поет і художник Т. Г. Шевченко. Деякий час він жив у с. Фастівець, буваючи і в м. Фастові, про що свідчать його малюнки-начерки. Записував тут він від селян пісні про ватажків народних повстань, перекази та легенди про минуле краю.

Фастівщина лишила у серці поета помітний слід, адже вже скоро згадає він цей край у своїх творах «Лілея», «Чернець», «Швачка» тощо, в сам Фастів назве «славним містом».

На Залізничному вокзалі м. Фастова учасники експедиції відвідали Громадський музей-вагон «Музей на колесах». Директор музею, член НСКУ Едуард Адольфович Мондзелевський своїм науковим екскурсом перекинув місток наших уяв у 1918 рік.

Станція Фастів – важливий стратегічний вузол Південно-Західної залізниці. Від неї в чотирьох напрямках розходяться залізничні шляхи. Тут, на коліях станції біля вокзалу, далекого 1918 року у вагоні (модель якого пред-

ставлена для відтворення тих важливих для України подій) було підписано Передвступний договір про злуку ЗУНР та УНР в одну єдину соборну державу. Ця подія відіграла важливу роль у вітчизняній історії та залишила яскраву сторінку в історії краю. Сам Акт злуки був проголошений 22 січня 1919 року на Софійській площі в Києві.

Потім експедиція завітала до Фастівського державного краєзнавчого музею, директором якого є Тетяна Вікторівна Неліна, Почесний

краєзнавець України, член правління НСКУ, голова Фастівського міськрайонного осередку КОО НСКУ.

Музей засновано 17 вересня 1990 року. Його будівля є історичною та архітектурною пам'яткою кінця XIX ст. За 25 років свого існування музей поправу можна назвати науково-дослідницьким та культурним центром Фастівщини. Тут щороку відкриваються понад 30 нових виставок, проводяться ярмарки народних звичаїв, презентації книг, музичні вітальні, літературні читання, персональні виставки тощо. При музеї діє археологічна експедиція, знахідки з розкопок

частково представлені в експозиції. Тут проходять збори, наукові конференції, круглі столи краєзнавців.

Високоповажні гості взяли участь в урочистому відкритті виставки «Фастівщина театральна: погляд крізь роки». В заході також взяли участь Фастівський міський голова Михайло Володимирович Нетяжук, заступник міського голови з гуманітарних питань Жанна Петрівна Швидка, голова громадської ради ВК ФМР, голова комісії з питань освіти, культури, мистецтва, фізкультури і спорту, молодіжної політики Фастівської міської ради Людмила Миколаївна Скурська.

На відкритті виставки були присутні колишні артисти народного самодіяльного театру Будинку культури заводу «Червоний Жовтень» Анатолій Чехович, Віра Горинська, Галина Чепелянська, Володимир Юрасов і донька режисера Народного самодіяльного театру Миколи Косовського Оксана Піддубна.

Директор музею Тетяна Неліна, представляючи виставку до огляду, у вступному слові відзначила, що ця виставка, приурочена до Всесвітнього року театру за програмою ЮНЕСКО, є спільним проектом співпраці Фастівського державного краєзнавчого музею з Музеєм театрального, музичного кіномистецтва України.

Початком роботи над цією темою стало святкування у 2014 році дев'яносторіччя з дня народження одного з перших режисерів народного театру Фастова Анатолія Горчинського. Спершу була ідея підготувати виставку «Погляд крізь роки» до сімдесятиріччя самодіяльного театру Будинку культури заводу «Червоний Жовтень». Але робота краєзнавців району спонукала розширити рамки проекту, який з лютого 2015 року називається «Сторінки історії українського театру. Фастівщина театральна». Першим заходом цього проекту була ретро-прем'єра, що відбулася 28 березня у малій залі міського Палацу культури.

Голова НСКУ О. П. Реєнт вручив спілчанські нагороди активістам краєзнавчого руху Фастівщини. Зокрема, званням Почесний краєзнавець України був відзначений кандидат історичних наук В.Г. Балушок.

Опісля офіційної частини учасників експедиції чекала оглядова екскурсія по місту Фастову. Краєзнавці побачили пам'ятник відомому вина-

хіднику М. Бенардосу, який з 1898 року жив у Фастові і працював тут останні роки свого життя. Світову славу Бенардосу принесло винайдення дугового електрозварювання та різання металів – важливого технологічного процесу, яким користуються у всьому світі до сьогоднішніх днів. Микола Бенардос працював на заводі Брандта. Помер та похований винахідник у м. Фастові, на колишньому церковному кладовищі. Проте його могилу встановити досі не вдалося.

Пам'ятник винахіднику встановлено 1981 року та приурочено 100-річчю відкриття М. Бенардоса – електродугового зварювання. Автор пам'ятника – скульптор А. А. Древецький, член НСКУ, архітектор – В. С. Тофан.

20 травня 1981 р. на відкритті пам'ятника М.М. Бенардосу до Фастова приїхали близько 400 чоловік. Пам'ятник відкривали Президент академії наук УРСР, директору Інституту електрозварювання ім. Є.О.Патона, академік Б.Є.Патону та льотчик-космонавт В.Н.Кубасов, який

під час космічного польоту вперше у світі експериментував зі зварюванням в умовах космосу. Зазначимо, що до спорудження пам'ятника доклав своїх зусиль і, який також брав участь в його В урочистому відкритті пам'ятника М.М. Бенардосу брав участь і П.Т. Тронько. Він ще раніше доклав чимало зусиль для увічнення видатного винахідника. Спорудження йому пам'ятника.

Учасники експедиції побачили ще одну роботу Анатолія Древецького – пам'ятник Семену Палію.

Керівники та члени НСКУ відвідали Римо-католицький костел Воздвиження Святого Хреста – величну споруду ХХ ст. (1911 р.), збудовану в романо-готичному стилі за проектом архітектора В. Домбровського. Костел – осередок духовного та культурного життя на Фастівщині. За роки свого існування не раз переживав скрутні часи, потребував реставрації... 1989 року костел передали римо-католицькій громаді. Повноцінно відновив свою діяльність лише вкінці 1990-х років.

Далі маршрут експедиції проліг до с. Веприк, де знаходиться меморіальний музей-садиба композитора К. Стеценка. Директор музею-садиби Валентина Антонівна Умрик, член НСКУ за допомогою проникливі розповіді відкрила перед слухачами світ, цілі світи Кирила Стеценка.

У с. Веприк К. Г. Стеценко провів останні два роки свого життя, працюючи священником. Видатний композитор – диригент, музичний критик, педагог, громадський діяч, фундатор української духовної музики, гідний учень М. Лисенка. За часів перебування на Фастівщині видатного українського композитора, Веприк став духовно-релігійним центром.

1982 року до 100-річчя від дня народження К. Г. Стеценка відкрився Меморіальний музей-садиба композитора, фундатором і до 2000 року директором якого був Володимир Іванович

Косовський – колишній політв'язень, поет, член Національної спілки письменників України. У Веприку краєзнавці поклали квіти на могили Володимира Косовського та Кирила Стеценка.

Могила К. Стеценка під шатами трьох дерев дуба червоного. Саме ці рослини були посаджені Президентами академії наук СРСР академіком О.П. Александровим та академії наук УРСР Б.Є. Патонем і академіком П.Т. Троньком під час їх відвідин у 1978 році Веприка.

Підкреслимо, що учасники експедиції були під враженнями змістовних, сповнених цікавих фактів екскурсіями Олександром Сомовою, Валентини Умрик, Володимира Дросенка, Едуарда Мондзелевського.

Потім краєзнавці відвідали Ризоположенчеський чоловічий монастир у с. Томашівка і ознайомилися з комплексом споруд, що є зразком громадянської садибної архітектури кін. ХІХ – поч. ХХ ст. До 1917 року у Томашівській панській садибі проживала родина графа Хоєцького.

І наостанок експедиція НСКУ завітала на хутір Млинок, де на березі р. Кирші віднайдено давньоруське поселення, одне з найбільших городищ Київщини. Розташоване у важкодоступному місці і колись було оточене високим земляним валом і глибоким ровом. 1974 року експедицією Інституту археології розпочато дослідження Змієвих валів. Дослідження довели, що ці укріплення Скіфського періоду на х. Млинок датуються VI ст. до н.е.

Науково-краєзнавчі експедиції – важливий напрям у роботі Національної спілки краєзнавців України на сучасному етапі. Вони стали дієвою формою залучення широкої громадськості до проблем збереження історико-культурної спадщини нашої держави, сприяють конструктивному діалогу науковців і влади, дають поштовх до вирішення назрілих проблем у дослідженні історії рідного краю і генерують нові проекти.